СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. Ч. 210. Джерзі Ситі, Н. Дж., понеділок, 11-го вересня 1939. No. 210. Jersey City, N. J., Monday, September 11, 1939. VOL. XLVII

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ПРЕЗИДЕНТ ПРОГОЛОШУЄ НАДЗВИЧАЙНИЙ СТАН

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт офіційно проголосив, що в звязку з війною в Европі він заряджує надзвичайний стан в Америці, щоб можна було точно заховувати невтральність і не втягнути Америку в европейську війну. Президент зазначив, що цей надзвичайний стан є обмежений і не такий, який наступає з виповідженням війни.

У звязку з тим станом мілітарні власті відразу розпочали заходи, щоби побільшити американську армію, водну і повітряну фльоту. Сухопутна армія буде побільшена на сто тисяч вояків. Відповідно зросте також фльота. Фабрики дістали замовлення на нові бойові літаки. До двох літ, при теперішнім зрості, Америка матиме 5,500 военних літаків ріжної форми.

На пресовій конференції Рузвелт заявив, що Союз Полудневої Африки, що вступив недавно формально до війни зачислений до держав, до яких заборонений вивіз военних продуктів. Таку заборону виготовляється також для Канади. Президент також подав до відома, що небавом буде скликаний конґрес.

ХАРЧІВ В АМЕРИЦІ ПОДОСТАТКОМ.

ВАШИНҐТОН. — З огляду на дальший зріст цін харчевих продуктів президент Рузвелт був змушений зробити заяву, що в Америці нема найменших потреб до зросту цін, бо не лиш є подостатком всяких продуктів, але є навіть їх забагато. Президент радився над тою справою з головним прокуратором Мурфієм. Коли Мурфі виходив від президента, то сказав, що теперішні закони залегкі, щоб ними можна було поборювати военних визискувачів. З цього вносять, що в тому напрямку буде введене окреме законодавство.

ВСЕЖТАКИ ДЕЯКИХ ПРОДУКТІВ БРАК.

НЮ ЙОРК. — У Ню Йорку відбулися наради вирібників продуктів щоденної потреби і на тих нарадах стверджено, що внаслідок величезних закупів, що мали місце в останніх днях, маґазини деяких фабрик таки випорожнились і деяких продуктів вже таки не можна дістати. Та фабрики пильно працюють, щоб знов заповнити свої маґазини.

КАНАДА БУДЕ ОБОРОНЯТИ СВОЇ БЕРЕГИ.

ОТАВА. — Канадійський премієр Мекензі Кінґ у парляменті заявив, що Канада покищо свої зусилля буде скупчувати на тому, щоб добре забезпечити рідні береги перед можливим нападом. Та водночас Канада буде вишколювати летунів і висилати їх до Европи. Також буде висилати матерньому краєві всякі военні продукти.

ПОЛЬСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ ПІД ДОГЛЯДОМ.

ЙОНКЕРС (Ню Йорк). — Польський корабель „Батори", якого тут захопила війна і він не має де вертатись, заїхав на ріку Ґодсон коло Йонкерс і там рішив чекати, що буде далі. Капітан того корабля, Борковський, заявив кілька днів тому, що він таки буде вертатись додому, а коли німці по дорозі його зачеплять, то він дасть їм школу.. Та видно змінив думку і рішив покищо ждати тут. Одначе американські власті, в підозрінні, що може корабель приготовляється до контрабандного руху, почала за ним пильно слідити.

ПРОТОКОЛИ З ЗАТОПЛЕННЯ „АТЕНІЇ".

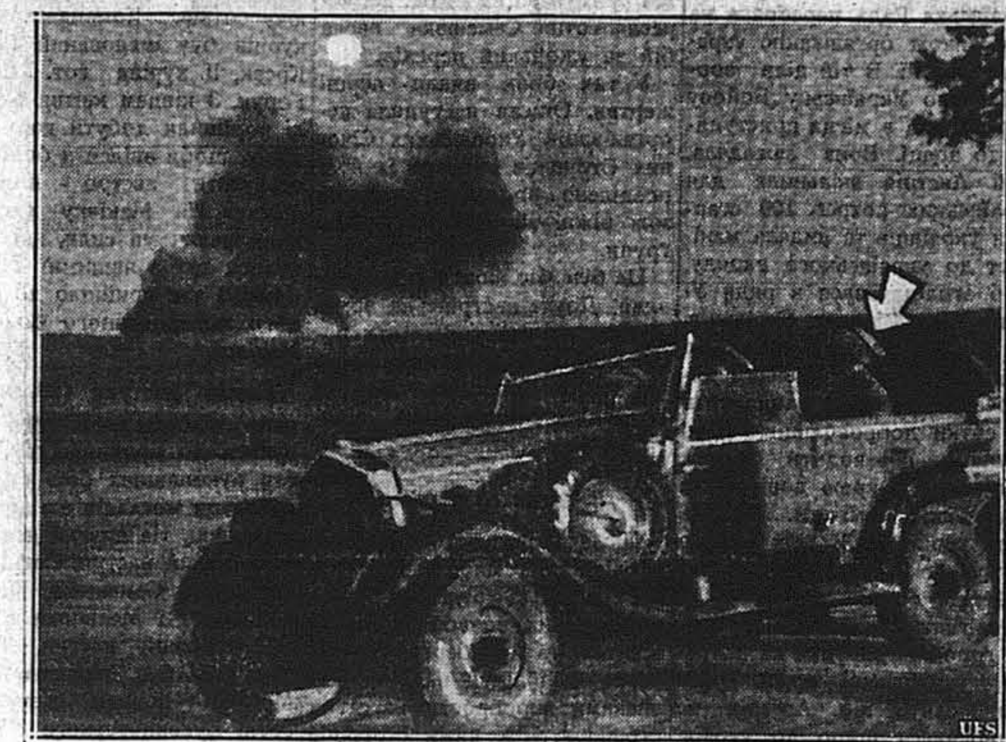
ВАШИНҐТОН. — Амбасадор з Лондону, Кенеді, і посол з Ірляндії, Кудаги, переслали до Вашинґтону протоколи в справі затоплення корабля „Атенія". Ті протоколи вони осягнули від американців, що врятувалися з „Атенії". З тих протоколів виходить, що справді якась неозначеного походження підводна лодка затонула цей корабель. Щодо того, чи та лодка до того ще стріляла на корабель з гармати, точно не усталено, бо одні твердять так, інші ні.

СТАЛІН КЕРУЄ КОМУНІСТАМИ В АМЕРИЦІ.

ВАШИНҐТОН. — На переслуханні в комітеті Даєса бувший секретар американської комуністичної партії, Ґитльов, заявив, що від 1939 року тою партією особисто керує Сталін, який довший час старався викинути тих провідників, що йому не хотіли підчинятись, а назначити сліпо відданих собі людей. До останніх належить Фостер і Бравдер, перший голова, а другий секретар партії. Предсідник Даєс заявив, що на основі документів він зажадає потягнення до судової відповідальности згаданих комуністичних провідників, які були чужими аґентами, а не зголосились до департаменту стейту.

КУН ТВЕРДИТЬ, ЩО ЦЕ ЧОРЧЕЛ ЗАТОПИВ КОРАБЕЛЬ.

НЮ ЙОРК. — Фріц Кун, провідник націстичного Бунду, заявив, що це Винстон Чорчел, перший лорд анґлійської адміраліції, казав затопити цей корабель, щоб викликати неґодування в Америці і в той спосіб втягнути її до війни проти Німеччини.

ҐІТЛЄР НА ФРОНТІ.

У своїм спеціяльнім авті сидить Гітлер десь на польським бойовім терені. Ззаду наліво видно дим із гарматнього стрільна.

НІМЦІ ЗАЛИШАЮТЬ КАНАДУ.

На днях через Вінніпеґ переїхала ґрупа німецьких поселенців з околиць Ст. Валбурґ, Саск. Ґрупа зложена з 18 родин, які вертаються до Німеччини. Провідник ґрупи заявив представникам вінніпеґської преси, що німецькі родини тому виїздять з Канади, що протинімецька пропаґанда, ширена канадійською пресою, робить для німців життя в Канаді неможливим. Німецькі поселенці, казав провідник, випродали свої фарми і вертаються на стале життя в Німеччині.

Німецькі реемігранти підносили також, що вони на фармах через теперішні ціни на рільничі продукти не можуть вийти. Є припущення, що Канаду залишить велике число німецьких поселенців.

ЗАСУДЖЕНИЙ ЛЕТУН МУСИТЬ ВІДКУПИТИ ЛІТАК.

Военний суд у Ґалацу засудив поручника летуна Браїлу на 2 роки вязниці за дезерцію, бо він утік 15 років тому до СССР військовим літаком і щойно тепер вернувся з СССР. Крім того засуджений мусить заплатити кошти літака в сумі 2 міліони леїв.

ПОМЕР О. РАДН. ТЕОДОР ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ.

У Струсові помер 28. червня ц. р. у 79-тому році життя і 55-тому році священства парох-ювилят **о. Теодор Цегельський,** радник Митрополичої Консисторії, почесний член Т-ва „Просвіта" у Львові, член основник краєвих і повітових товариств та установ і бувший голова філії „Просвіти" в Теребовлі, принявши Найсвятіші Тайни.

ЗАСУДИЛИ БАНДИТА.

Суд у Луцьку засудив на 15 років вязниці, а по відсидженні кари на приміщення в заведенні для непоправних небезпечного бандита Якова Назарука.

АРЕШТУВАЛИ ЧЕРВОНОГО КАТА.

В місті Буріям в Еспанії арештували Антонія Руїза Ґонзальза, що в часі влади червоних виконав 107 екзекуцій.

ЗА ЩО ПОРОЗВЯЗУВАЛИ ЧИТАЛЬНІ В БЕРЕЖАНЩИНІ.

Воєвідство в Тернополі розвязало дотепер 14 читалень. У Базниківці між іншими причинами розвязання подано, що слідство виказало, що при товаристві був зорґанізований самоосвітній гурток, в якім молодь робила руханкові вправи і вчили історію України. В Лапшині за те, що уладжувано ріжні свята політичного характеру, в яких з особливим підкресленням віддавано честь „Українським Січовим Стрільцям" та що ухвалою виділу рішено уладити свято в честь поляглих героїв під Базаром. У Жукові між іншими причинами подано, що читальня рішенням виділу закупила „Історію Українського Війська".

ЧЕСЬКІ ЛЕҐІОНИ.

В Анґлії й Франції почали творити Чеський Леґіон, що буде битись по стороні Анґлії й Франції. Акцію розпочав бувший чехословацький президент Едвард Бенеш. Еміль Гаха, президент Протекторату, проголосив з Праги, що „ні д-р Едвард Бенеш, ні ґен. Прхала не є в порозумінні з людьми, що на чужині представляють чеський нарід". І взивав чехів „не давати себе пхати в авантури". Ґен. Прхала сформував чеський леґіон у Польщі.

ВІДГРИЗ СУПЕРНИКОВІ ПАЛЕЦЬ.

Підчас сусідської суперечки між О. Гопаком і І. Кусаєм в селі Забиря, замойського повіту, Кусай підгриз Гопакові палець. Раненого перевезли до лічниці, де відтяли йому руку.

МОНЕТИ З НЕРЖАВІЮЧОЇ СТАЛІ.

В Італії появилися в обігу дрібні монети з нержавіючої сталі, т. зв. „акмоніталю".

БУДОВА НОВОЇ ФАБРИКИ ПАПЕРУ В ЖИДАЧЕВІ.

Великі фабрики паперу в Польщі Штайґаґена — пише польська преса — будують нову фабрику паперу в Жидачеві. Тому збільшили капітал на 40 міл. зл.

УКРАЇНЦІ-СВЯЩЕНИКИ ПЕРЕД СУДОМ.

Окружний Суд у Яслі розглядав 21. червня в поступованні карноадміністраційному спротив оо. Беня Василя з Опарівки і Цолти Мих. з Ванівки, яких староство в Коросні покарало грошевими карами, а саме: о. Беня за провину з арт. 24. кц зак. гривною 50 зл. за непоміщення в метрикальних книгах аднотації про виступлення одної особи з гр.-кат. обряду, і о. Цолту двотижневим арештом за провину з арт. 18. к. к. за те, що 1. II. ц. р. з нагоди шкільного богослуження з приводу іменин президента Річипосполитої відійшов від престола в часі співання по Службі Божій пісні „Боже цось Польскен".

Окружний Суд не допустив доказів оборони, що її вів д-р Гриць Ничка, адвокат з Фриштака, і засудив о. Беня на гривну 15 зл., а о. Цолту на гривну 30 зл. за наведені провини.

Згадані присуди є правосильні — бо касації закон тепер не допускає.

Апеляційний Суд у Кракові на розправі 17. 6. ц. р. звільнив від вини й кари о. Ник. Заяця з Полян, засудженого окружним судом у Яслі на кару 6 місяців вязниці з припиненням.

ГОСТРІ КОНФЛІКТИ У СОВЄТСЬКИХ ФАБРИКАХ.

На тлі нових розпорядків совєтського уряду у справі примусової праці робітників дійшло до гострого конфлікту з професійними орґанізаціями робітників. Згадані орґанізації не притримувались постанов розпорядків, що намагались примусити робітників до праці в поодиноких фабриках при допомозі т. зв. робітничих пашпортів. Одначе багато фабрик приймали робітників до праці без огляду на те, чи вони мали пашпорти, чи ні. Тому робітники, яких усували від праці з фабрик за спізнення чи за інші провини, діставали швидко працю в інших фабриках. У звязку з тим ҐПУ арештувало 8 секретарів совєтських професійних робітничих орґанізацій за допомогу робітникам у підшуканні праці.

РЯТУЙТЕ ПОЛЬЩУ! — ВЗИВАЄ ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО, ОДИНОКЕ В ПОЛЬЩІ

БУДАПЕШТ. — Польська радіовисильня у Львові, одинока, як подають, що ще функціонує в Польщі, проголосила загальну мобілізацію, а крім того візвала в імені польського уряду всіх чоловіків і жінок до оборони загроженої Польщі.

ДАЛІ НА СХІД.

БУДАПЕШТ. — В політичних колах говорять, що польський уряд, що перенісся з Варшави до Люблина, покидає Люблин і подається далі на схід. Люблин може бути в короткому часі окружений наступаючим німецьким військом.

НЕ БУЛО ВЕЛИКОГО СПРОТИВУ.

ВАРШАВА. — Варшавська радіова стація, заки перестала функціонувати, подала, що на чолі оборони Варшави стоїть ґен Чума та що до оборони зголосилося крім військових понад сто тисяч чоловіків і жінок. Біля самої Варшави були завзяті бої, але льокальні. Не було тої польської оборонної лінії, яку заповідали польські военні комунікати і военні знавці. Ось тому вже восьмого дня німецької офензиви ввійшли до Варшави перші німецькі відділи.

ЗНАЧІННЯ УПАДКУ ВАРШАВИ.

БЕРЛІН. — Німці поспішали від самого початку з натиском на столицю Польщі тому, що є того переконання, що упадок Варшави матиме пригнобливе враження на польське військо й цілу польську людність. Упадку Варшави треба Гітлерові ще й на те, як кажуть, щоб можна проголосити мирове предложення.

АМЕРИКАНЕЦЬ ПРО ПОЛЬСЬКЕ ВІЙСЬКО.

БЕРЛІН. — Американський военний кореспондент, що є на терені польсько-німецької війни, стверджує, що Польща не є приготована до війни з Німеччиною. А Німеччина є приготована до найменших подробиць. Каже, що поляки зробили все, що можливе, щоби боронити край. Самі німецькі жовніри признають, що польське військо бється відважно, що воно нищить за собою мости, навіть дерева, щоб тим шкодити німецькій армії й спинити її похід, але це все не помагає.

КРІВАВІ ПОДІЇ В БИДҐОЩІ.

БЕРЛІН. — Американський кореспондент подає, що обїздив Поморя і відвідував місто Бидґощ (Бромберґ) зараз по тім, як його здобули німці. Каже, що йому німецькі офіцири сказали, що поляки, в тому і цивільні, вимордували коло 800 німців, мешканців Бидґоща. Скільки в тому правди, кореспондент не знає, але ходив по цивільних домах і бачив помордованих цивільних людей. Бачив їх і по вулицях. Трупи вказували на знущання. Таких трупів кореспондент начислив 25. Це ті, що їх сам бачив. І бачив також, як німці вели молодих польських хлопців на суд. Це ті, що нібито вказували польським жовнірам, де мешкають німці й стріляли зпоза засідок на німецьких жовнірів. Нема сумніву, що їх жде смерть.

МУСЯТЬ ПОСТАВИТИ СИЛЬНІШИЙ ОПІР.

ПАРИЖ. — Польське військо мусить тепер спинити дальший німецький похід, інакше Польща опиниться скоро в німецьких руках, а польська армія буде цілком знищена. Така є думка військових знавців. Кажуть, що опір буде, бо Польща ще не втягнула до властивої боротьби яких 45 дивізій. Проти наступаючих 50 німецьких дивізій має бути тепер виставлених з польського боку всього тільки 15 дивізій.

НА ЗАХОДІ ФРАНЦУЗИ ИДУТЬ ВПЕРЕД.

ПАРИЖ. — Французька преса звертає увагу, що Франція й Анґлія не можуть відразу наступати на німецьку Лінію Зіґфріда, бо це коштувалоб великанські жертви в людях. Теперішня тактика звернена на те, щоб вишукувати слабші місця для дальших атак. І це вдається. Французькі частини є вже на німецькій землі, а німці вже евакували кілька сіл, а також і промислове місто Сарбрікен, яке певно не зможуть вдержати.

АНҐЛІЙЦІ БЛЬОКУЮТЬ НІМЕЧЧИНУ.

ЛОНДОН. — Анґлійська фльота береться відтяти Німеччину від світу, коли йде про морські шляхи. Анґлії йде головно про те, щоб відтяти від Німеччини всякий довіз поживи. Вона певна, що це вдасться. А крім того задумує літаками бомбардувати німецькі кораблі. Для цеї цілі бомбардовано наприклад остров Сильт, що є німецькою кріпостю, призначеною головно до оборони Кільського Каналу, де стоять німецькі кораблі.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

У СПРАВІ ЗБІРОК

Надходять запити, чому не видається покликів у справі нової матеріяльної допомоги Рідному Краєві. Добрі люди піддають ріжні нові думки, як посилити таку евентуальну акцію. Відновлюють старі думки про „залізні фонди" і т. п. Проектують, бо відчувають, що настав такий час, що треба зачати якусь більшу акцію. І тому запитують.

Надіємося, що на ті запити буде дана в короткому часі ясна відповідь. Але вже тепер звертаємо увагу тим, що ті справи видвигають, чи над ними роздумують, щоб вони мали на увазі не тільки українську справу, але й ті обставини, в яких прийдеться нам тепер вести народню роботу чи збирати жертви. Ми відтяті від української землі. Навіть відтяті і від деяких центрів української іміґрації. Перерваний звязок з Польщею, а як він направиться, то ледви чи матимемо який звязок і чи порадно буде висилати гроші на допомогу українським установам, якщо не буде ґарантії, що вони ті гроші дійсно дістануть. Також не знати, яка доля жде ріжні наші орґанізації, що опинилися в тих державах, що тепер між собою у війні. Їх доля, де вони не булиб, незавидна, бо наші провідні люди, або й ціла іміґрація, може там кожної хвилі опинитися в концентраційних таборах. І то всюди, незалежно навіть від того, що якась держава хвилево дуже наших людей не переслідує. Значить, що треба пождати, щоб це все хоч трохи вияснилося. На нашій акції найбільше заважить остаточне становище самої Америки. Це є те, що нас обовязує. Але й тут треба пождати, раки це виясниться. Та при всьому треба памятати, що як би не було, ми не сміємо сидіти з заложеними руками. Ми мусимо вже тепер повести дійсну політичну роботу в Америці. І вже на ту одну ціль треба поважної суми грошей, і то треба зараз. Ми завжди вели таку працю нашими власними силами. І будемо її вести в такий самий спосіб далі. Значить, уся наша політична акція буде далі удержуватись виключно жертвами української іміґрації в Америці. А збирати на ту ціль — нема ніяких перепон. Це чисто американська акція з боку американських громадян українського роду. Це акція, що змагає до замирення в Европі на тих засадах, що їх проголосила Америка. Це така акція що є продовженням того, що ми досі робили, коли звідси пробували протестувати проти насильства, доконаного над безборонним українським народом.

Памятаймо, що вороги слідять за кожним нашим кроком, а також і за нашими збірками. Тому поступаймо розважно, щоб непотрібно не давати нашим ворогам зброї в руки якимсь нерозважно написаним чи сказаним словом. У таких часах, як теперішні, треба числитися з кожним словом, навіть тоді, як збираємо гроші на українські цілі. Але ще раз пригадуємо, що наша справа ясна і справедлива. Проти неї не мала, не має і не може мати нічого Америка. Тому сміло до оборони України.

„ЗА УКРАЇНУ, ЗА РІДНУ НЕНЬКУ..."

(Пригадаймо собі...).

Як лише вибухнула світова війна, український нарід був свідомий, що приходить черга і на його важке слово.

Дня 30. липня 1914 р. львівські стрілецькі орґанізації заложили спільний комітет, а 2. серпня всі українські політичні партії в Галичині обєдналися в Головну Українську Раду, щоб вести на час війни одну українську політику. Головна Українська Рада перебрала на себе також орґанізацію української армії. В тій ціли зорґанізовано Українську Бойову Управу, яка з місця приступила до праці. Вона зажадала, щоб Австрія звільнила для українських потреб 100 старшин українців та видала маніфест до українського народу, щоб зголошувався в ряди Українських Січових Стрільців. — В краю панував ентузіязм. Ще перед проголошенням маніфесту почали зголошуватися сотки добровольців. Щоб успішно переводити бранку, покликано в краю повітові та громадські комітети. Молодь заворушилась! Зі всіх усюдів тягнув до Львова народ. Бідні й багаті, селяни, робітники та інтеліґенти — почали складати гроші та дарунки на потреби української армії. Треба підкреслити, що Австрія не відносилася щиро до українців. Правда, погодилася вона на орґанізування Українських Січових Стрільців, але робила одночасно неодні труднощі.

Всетаки ентузіязм народу переміг неодну австрійську перепону. В серпні 1914 р. начислено всіх добровольців на 28 тисяч народу.

Перші бої.

Дня 3. вересня 1914 р. 2,500 стрільців виїхали в Карпатську Україну та станули в селах Страбичів і Ґоронда. Цей леґіон ставив собі великі цілі, яких, на жаль, не довелось здійснити. Він мав стати зародком української армії, що мала походом продертися під проводом ґенерала С. Шептицького через Туреччину на Кавказ і звідси вдарити на Україну. Але Австрія поставилася неприхильно до тих українських плянів і унеможливила їхнє здійснення.

У Ґоронді та Страбичеві переорґанізовано У. С. С. та підчинено їх команді корпусної ґрупи ґен. Гофмана.

Москалі заняли Галичину й загрожували Мадярщині. Відділи У. С. С. дістали приказ їхати на фронт. 10. вересня 1914 р. вийшла в поле у карпатський просмик біля Веречок сотня В. Дідушка, 17. вересня виїхала друга сотня Семенюка на Ужок, а з кінцем вересня виїхали на фронт останні відділи з Ґоронди і Страбичева. До перших боїв прийшло біля Сянок. Дві чети сотні Дідушка спільно з австріяками напали на муніційну валку російської дивізії, що прямувала на Ужок. 28. вересня сотня Семенюка звела бій за ужоцький перехід.

У тих боях впали перші жертви. Опісля наступила переорґанізація Українських Січових Стрільців і проти їх волі розділено поодинокі частини між ріжні австрійські бойові ґрупи.

Це був час жовтневої офензиви. Друга австрійська армія дістала приказ проломити російський фронт на лінії Хирів —Самбір—Дрогобич. В тих операціях велику ролю відограли Усусуси.

„В горах грім гуде..."

Після жовтневої офензиви та відвороту австрійської армії стрілецькі сотні опинилися в німецьких кольоніях Фелієцієнталі та Аннаберґу. Тут ґенерал Фляйшман надідив відзнаками хоробрости багатьох стрільців, між ними стрільців Олену Степанівну й Софію Галечко. І так у листопаді 1914 р. всі українські частини стояли в тих двох кольоніях крім сотень Семенюка, Будзиновського та Ґутковського, який стояв зо своєю сотнею в Хусті. З Аннаберґу висилано раз-у-раз стежі, що зводили бої з противником.

У листопаді 1914 р. стрільці занимають окопи на Бескидах та звідси раз-у-раз висилають бойові стежі, що часто заходили на зади москалів. Ці стежі здобули українцям скоро славу, бо їм не міг дорівняти ніхто інший. В грудні знову пересунено фронт назад і стрільці опинилися в Карпатській Україні. Але і тепер не заперестали вони висилати своїх бойових стеж, які зводили бої з москалями та приносили дуже цінні інформації про ворога. Підчас тих боїв зокрема визначилися підхор. Ковалик та четар Мельник А., що одного разу в селі Мішкаровичі по рукопашнім бою захопив цілий козацький відділ з кіньми та зброєю.

Прийшли Різдвяні Свята, які святкували наші стрльці врочисто. Кожний стрілець дістав від українців - еміґрантів якийсь дарунок.

В січні почалась австро-німецька офензива. У. С. С. вступили знову в Галичину. Вони йшли через Жупання, Вижлів у сторону Лавочного, зводячи скрізь завзяті бої з москалями. В тих боях наші стрільці загартувалися вже на добре.

Маківка.

З початком березня 1915 року стрільці окрім сотні Ґутковського станули в Грабівці та Головецьку, біля Славська. У. С. С. поділено тепер на два самостійні курені і доповняючу сотню. Командантом І. куріня був іменований Гриць Косак, II. куріня сот. Семен Ґорук. З кінцем квітня москалі порішили добути гору Маківку, щоби звідси з боків заатакувати австро - німецькі війська. На Маківку вислали вони величезні сили, які стрінулися тут з нашими стрільцями. І так прийшло до славного чотироденного бою на Маківці.

Перші наступи (29. квітня рано) відбили наші сотні і кинулися до протинаступу. Після рукопашних боїв стрільці прогнали москалів аж до їхніх становищ. На другий день почали новий наступ. Сотні Букшованого, Семенюка, Будзиновського і Мельника зломили ворожий наступ. Третій день боїв був найзавзятіший. Москалі почали наступ на сотні Будзиновського і Мельника. Вони кинули свіжі сили. Стрільці витали їх цільними стрілами і ґранатами, але щож: московські лави сунули одна за другою, як каралюхи, бо за Маківку не жаліли вони людей. — Стрільці відступили, а опісля почали наступ, який розбив зовсім москалів, а на побоєвищах залишив гори трупів. Всі дальші московські атаки були даремні. — Під Маківкою стрільці мали 42 убитих і 76 ранених А в боях вславился своєю відвагою передовсім четарі: Свідерський, Гнатевич, Мельник, Артимович, Каратницький, хорунжий Степанівна, Яремкевич, Коберський та інші. — Бій на Маківці добув стрільцям велику славу. — („Нове Слово").

ЩЕ ПРО „СТАН ПОСЯДАНЯ".

„Слово Народове" (ч. 175), повертаючись іще до справи плянового поділу Рільничої Палати, пише м. ін. таке:

„Якщо висовувати турботу про піднесення і посилення польського „стану посідання" в „Східній Малопольщі" тоді слід занятись у першій мірі осадництвом польського селянина, ремісника, купця — як у селі, так і в місті. Слід зорґанізувати для них умови буття і кредитову поміч.

„Насичування міст, містечок і сіл „Східньої Малопольщі" виключно урядницьким матеріялом, це подекуди громадження мандрівного („льотного") піску. Сильніший подув, а пісок полетить, — лишиться хлоп, ремісник, купець, щоби боронити свого варстату".

Ендеки ніколи мабуть не наситяться у насичуванні „малопольських" міст і сіл польським елементом.

„Атенія"-„Люзитанія"

Коли в минулій світовій війні президент Вилсон проголошував американську невтральність, то взивав американців бути невтральними — в ділах і думках. Теперішній президент Рузвелт взивав у своїй радіовій промові також до невтральности, але тільки в ділах. Сам підкреслив виразно, що неможливо вимагати від американців, щоб вони не мали своїх власних думок і їх не висказували щодо кривавих подій в Европі. І очевидно, що президент не міг нічого іншого сказати, бож сам уже від довшого часу висказує доволі отверто свої власні думки і видає осуди. Він навіть видав свій осуд і в згаданій радіовій промові, бо коли говорив про „силу", то мав на думці Німеччину і Гітлера.

Висказують свої думки і інші американці. І пишуть, що, наприклад, такі події як от затоплення „Атенії" найбільше ділають на психольоґію американців. Це їх особливо зворушує, коли гинуть непотрібно невинні люди. Такі події зрушують надзвичайно американців тоді, коли жертвою їх падають американські громадяни, зокрема жінки і діти. Цеж відома річ, що американський сентимент цілковито відвернувсь у світовій війні від Німеччини від хвилі затоплення німецькою субмариною „Люзитанії", при чому згинуло понад 1,000 людей. Тому, коли тепер сталася подібна подія з „Атенією", то це готово скоро положити кінець американській невтральності й Америка готова стати цілком отверто і формально по стороні Анґлії, Франції й Польщі. Так тепер пишуть в Америці. І додають, що про це знають добре в Анґлії. І тому звідтам маємо раз-у-раз запевнення, що „Атенію" затопила німецька субмарина. Навіть урядово твердять, що ця субмарина стріляла ще додатково, щоб спинити рятунок подорожних.

Вагу вини за таке затоплення відчуває добре і Німеччина. Ось і тому німецьке командування розіслало по світі заперечення щодо затоплення „Атенії" німецькою субмариною. А німецька преса називає анґлійські твердження „брехнею" і взиває кожного дня Анґлію до вияснення цеї справи. Німеччина знає, як це принялаб Америка, якби так вона була переконана, що це затоплення є ділом німців.

Жінка президента Рузвелта, виявивши своє негодування зприводу цього затоплення, таки дораджує американцям задержати рівновагу і не спішитися з остаточним осудом, поки ця „тайна" не виясниться. А інші кажуть, що німецьке командування мусілоб зійти з розуму, щоб зробити таку дурницю і приказати затоплення „Атенії", знаючи, що коштувало Німеччину подібне затоплення „Люзитанії" у минулій війні. По правді справа представляється так, що мабуть прийдеться довго ждати, заки ця справа виясниться. А може й ніколи світ не довідається дійсної правди. Та покищо анґлійська пропаґанда використовує ту катастрофу в некористь Німеччини. І можна сказати, що з успіхом, коли мова про Америку.

Карел Чапек.

ГОРДУБАЛ

КНИГА ПЕРША.

14)

А тут і воно — ніхто не знає, що власне: якийсь розпалий зруб, розвалені сволоки, Пане Боже, з цих сволоків можнаб дзвіницю поставити! Все заросло лиліясом і вороньцем, дикими лілеями та чемерицею, папороттю та журавельником, справді дивне місце й мов зачароване, — тут ліс обертається до півночі: чорний ліс, ліс зарослий мохом, чорна тут земля й водянкувата, егеж, тут, кажуть, і нечиста сила живе; і гриби якісь біляві, прозорі, як росіл, заяча конюшина й тьма, завсіди така тьма; ані вивірки тут не чути, ані мушки, такий це чорний ліс, неохоче сюди ходять діти, та й хлоп перехреститься. Але тут уже край лісу, по коліна йдеш у черницях і підводиш гиляки, а що того лишайнику тут висить, остружини хапають тебе за ноги, гей, чоловіче, не легко тебе пускає ліс на полонину, мусиш продиратись гущавиною, як дикий кабан; агов! немов би тебе з лісу вистрілили, начеб тебе ліс виплював, стоїш на полонині, слава Ісусу Христу, осьдечки ми.

Широка та полонина; денеде смереки, великі й могутні як церква, чоловік би скинув шапку й голосно привитавсяб; а трава гладка, слизька, коротенька, мягко по ній ідеться, як по килимі; довга й лиса полонина між лісами, котиться широко-далеко, небо над собою й ліси згорнула на бік; як коли хлоп розкрие груди й лежить, лежить собі й дивиться до Пана Бога у вікна — ах, ахах, то йому дихається! І Юрай Гордубал раптом почуває себе маленьким, як комашка, й біжить по широкій полонині — куди, куди, комашко? Та туди, догори на вершок, бачиш, там пасуться ті маленькі, червоні комашки? туди я простую. Широка ця полонина.

Широка, мій Боже: тиб сказав, череда волів? Ті маленькі крапки? Добре це має Пан Біг: дивиться додолу й скаже собі, ота чорна крапка тут — це якийсь Гордубал, та світла крапка там — це Поляна; мушу подивитись, чи стрінуться ті дві крапки? чи маю штовхнути їх одне до одного пальцем? А тут зо схилу летить щось чорне й просто на мене; біжить ото, котиться по кручі, що ти за один? А ти чорний пес, можеш собі рота роздерти, йди геть, чи я виглядаю як опришок? Ходи сюди, ти добрий цуцик; іду подивитись до діда на горі. Вже чути дзвоніння череди. „Гайза", кричить пастух, воли великими спокійними очима поглядають на Юрая, махають хвостом і пасуться далі; дід стоїть непорушно, як ялина стоїть і виглядає гостя.

„Гей", кличе Юрай, „це ти, Якиме? Ну, Боже помагай!"

Яким нічого, тільки дивиться.

„Не пізнаєш мене? Я Гордубал".

„А, Гордубал", каже Яким і не дивується; чогоб йому дивуватись?

„З Америки я повернувся".

„Що?"

„З Америки".

„А, з Америки".

„Чиї воли пасеш, Якиме?"

„Що?"

„Чиї це воли?"

„А, чиї воли. З Кривого".

„Так, так, з Кривого. Добра маржина. А чи ти, Якиме, здоров? Прийшов отсе на тебе подивитись".

„Що?"

„Ну, подивитись".

Яким нічого, лише моргає; відвик балакати тут на горі. Гордубал лягає в траву, опершись ліктем, і бере до уст стебелину; тут — інший світ, ані говорити не мусиш, не потрібно. Від квітня до вересня пасе тут Яким, цілий тиждень ані душі не бачить...

„А що, Якиме, був ти вже колинебудь там долі, де рівнина?"

„Що?"

„Чи ти був у долині?"

„А, в долині. Не був".

„А там на горі, на Громниці, був?"

„Був".

„А за тою горою ти не був?"

„Не був".

Так бач, а я — аж до Америки; а що з того маю? ані своєї жінки не розумію..."

„Там — то вже інші пасовиська", каже Яким.

„А послухай", питається Юрай, як було питався я, коли був хлопцем. „Що це колись було, отой зруб у лісі?"

„Що?"

„Той зруб там у лісі".

„А той зруб". Яким задумано смокче люльку. „Хто зна... Кажуть, опришки там хотіли збудувати собі замок. Та що люди знають".

„А правда, що там нечиста сила?"

„А то", каже Яким нерішучо.

Гордубал перевернувся на спину. Добре тут, думає собі; а що там долі — вже й сам не знаєш. Порпаються там люди на дворі, один перешкоджає другому, мало не побються, як півні; аж губа болить, так її затискаєш, щоб не розкричатись...

„Маєш жінку, Якиме?"

„Що?"

„Чи маєш жінку?"

„Не маю".

У долині нема таких хмар; там небо порожнє, а тут — як корови на пасовиську; чоловік лежить на спині й пасе. І якби плили, а він наче пливе з ними, відпливає якось, дивно, що є такий легкий і може підноситись із ними. Куди це йде туман, де він дівається ввечері? Наче розпливається, але хіба може щонебудь без сліду згубитись?

Гордубал сперся на лікоть. „Хотів би тебе спитати, Якиме — чи не знаєш якого зілля на кохання?"

„Що?"

„Любов-зілля, що збуджує кохання. Щоб, скажім, дівча в тебе закохалось".

„А", бурчить Яким, „це не хочу".

„Ти ні, але інший можеб хотів".

„А навіщо це", сердиться Яким. „Не треба".

„Але знаєш таке зілля?"

„Не знаю". Яким сплюнув. „Я не циганка".

„Але лікувати вмієш, Якиме, егеж?"

Яким нічого, лиш моргає. „А що ти знаєш, від чого помреш", додає несподівано.

(Далі буде).

• З ДНЯ •

ЗАКИДИ „ФАШИЗМУ".

Дехто з політичних противників „Свободи" закидає їй прихильне ставлення до фашизму і навіть пробує у пресі чи на вічах наводити уривки з дописів у „Свободі", які нібито потверджували цей закид. „Коли „Свобода" не має прихильности до фашизму, то чому вона таке друкувала?" — кажуть чи пишуть ось ті „критики".

Закид на перший погляд ніби оправданий. Бо пощо друкувати те, з чим не погоджується редакція?

Коли ж бо ця, деколи дошкульна демократична засада вимагає, щоб інколи друкувати речі, з якими редакція не погоджується. І що тут в тім зробиш? Деякі редактори, що голосно реклямують демократію, поступають інакше: те, що їм не до смаку — в кіш. „Свобода" свою демократію розуміє інакше: друкує деколи й такі речі, з якими не зовсім погоджується.

ВАЖНІ РЕЧІ.

А трапляється нераз таке, що серед тих речей, які не дуже подобаються редакції, є дуже важні. Не можна перед ними сховати голову в пісок, немов струс, і вперто їх промовчувати. Мовляв, я обернусь до них плечима, буду іґнорувати їх, а вони собі відійдуть.

Такими настирливими справами, що нині вперто насуваються на очі, є фашизм, тоталізм, корпоративізм і т. д. Ті справи стали пекучими навіть в Америці.

Вже в останніх президентських виборах Републиканська Партія гостро виступала проти Демократичної з арґументом, що остання прямує до „реґляментації суспільного життя". Коли ми приглянемося до теперішнього суспільно-економічного життя Америки, то побачимо, що дійсно на ріжні суспільні прояви наложено нині великі обмеження. Ми маємо нині „замкнені фабрики", до яких на працю вже не дістанеться кожний чоловік з вулиці. Маємо закон годин праці і висоти платень; вже не може фабрикантам і робітникам працювати в фабриці так довго, як їм бажається. Маємо комітети взаємовідносин праці, які диктують і фабрикантам і робітникам, як вони мають поступати. Маємо примусове обезпечення на випадок безробіття і на старі літа. Маємо вкінці величезні державні підприємства публичних ужиточностей, як „Тенесі Велей Адміністрейшен", що роблять пекучу конкуренцію приватним підприємствам і їх пожирають.

НА ЦЕ НЕ МОЖНА ЗАМИКАТИ ОЧЕЙ.

Зрозуміло, що це важні речі і на них не можна замикати очей. Бо це все перші кроки до контролі над суспільним життям і, хоч закриті назвою „демократизму", проте ведуть у напрямку тоталізму.

До того ці кроки є конечні. Розвій техніки довів до того, що машина випирає людей з праці. Треба поставити якусь контролю над машиною, чи точніше, над тими, що нею орудують і що її посідають. Ця контроля, чи подобається це кому, чи ні, веде до корпоративізму, що впроваджений уже в деяких фашистівських краях.

ЯК ПРОТИ ТОГО БОРОТИСЬ?

Як проти того боротись? Замкнути очі на це все й пустословно лаяти тоталізм, корпоративізм, фашизм і т. п.? Пустословною лайкою ми того не поборемо. Ці речі треба мужно й отверто пояснювати, видвигати їх на сторінках преси, а понад усе, дати нагоду іншим відважно і свобідно висказати в тій справі свою думку. В свобідній і отвертій дискусії можна видобути з того якийсь висновок. А передівсім можна буде зрозуміти ті сторони фашизму і тоталізму, що видаються декому добрими та притягають до себе людей; а також можна буде пізнати лихі сторони і проти них як слід узброїтись.

ТЕ САМЕ ПРО ДЕМОКРАТІЮ.

Пустословне повторювання назви „демократії" не поможе демократії. Її треба розумно розбирати і в кожну пору виясновати, що ми під нею розуміємо. Демократія це не якийсь метрвий предмет, що лежить спокійно на місці й однаково виглядає нині, завтра, після завтра, чи в минулому. Демократія це рух, динаміка, прямування; зо зміною часу вона прибирає також відмінну форму. Ми бачимо, що розумні чужинці на своїх зїздах і конференціях кожний раз стараються наново пояснювати слово „демократія" і надати йому контретне значіння.

Демократом бути, значить по демократичному поступати. Хто лає якусь газету, що вона дозволила на своїх сторінках висловити якийсь інший погляд, не є ніяким демократом. Це фактично замаскований диктатор, що кричить багато про демократію тому, що хоче тим заслонити свою власну диктаторську вдачу.

КАТАСТРОФАЛЬНА ПОВІНЬ У БОЛГАРІЇ.

Болгарію навістила катастрофальна повінь. Найбільші знищення заподіяла повінь у містечку Севлієв у північній частині Балкану. Внаслідок нагальної бурі ріка Росіка почала швидко прибирати і в короткому часі рівень води дійшов до 10 метрів. Бурхливі і мутні хвилі ріки зірвали всі мости, знищили 60 домів та ушкодили понад 100 домів. Досепер видобули з ріки 16 осіб, загинуло без вісти понад 50 осіб. Повінь знищила збіжжя на полях. Цілі стада овець та худобу потопились. Більшість жертв — це жінки і діти. Шкоди сягають міліони левів. Повінь заскочила мешканців містечка в ночі. Вода прибувала так швидко, що — як оповідають свідки — руслом ріки посувалась стіна води 10-метрової висоти і нищила геть усе по дорозі. Про катастрофальні виливи рік надходять вістки теж з інших частин краю. В Гасково і в Павлікені затонуло кільканацять осіб. У Неврокопі згинула від грому ціла родина, зложена з 23 осіб.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

НЕ ПОВТОРІМ ДАВНІХ ПОМИЛОК!

Я вже пережив одну світову заверуху, а тепер приходиться бути свідком другої. У минулому був я в молодому віці. Та тепер старший і з досвідом, і з досвідом також і в українській справі. І ось тому хотів би сказати кілька слів.

Коли зачиналася світова війна в 1914 році, нас, українців, мало знали в Америці. Українське імя було для багатьох чимсь новим і незнаним. І очевидно мало було таких, що розуміли б українську справу. Тепер є інакше. Під тим оглядом стоїмо далеко краще. І тому й більше повинні б ми тепер зробити для України. І так воно буде, як будемо працювати в згоді й порозумінні.

У минулій світовій війні створили ми Федерацію Українців в Америці. І відбули у Вашингтоні великий конгрес, з нагоди якого дано там навіть першу українську виставу „Запорожець за Дунаєм". На тім конгресі говорили американці, були представники від литовців, румунів і інші, що їх собі тепер не пригадую. Був то час, коли серце радувалось у кожного українця в Америці. Почали в американській пресі появлятися знимки українських Січових Стрільців і Січовичок. Піднялись голоси і в обороні українського народу. Американська преса зачала містити листи, що ми їх одержали з рідних земель і від українських жовнірів у полоні, а в яких було представлене нещасне положення українського народу. Почато грошеві збірки. І вислано делеґацію до президента Вилсона.

Вкінці появилися славні точки Вилсона. Америка пішла до війни, а народи, що ждали на визволення, почали тут організувати добровільні леґіони. Ми, як відомо, свого леґіону не поставили. Злегковажили одні ту важну справу, бо одні казали, що то през. Вилсон дасть нам свободу і збудує Україну, а другі надіялися, що Австрія допоможе це зробити. Та найгірше було з тим, що не було в нас одної думки, одного політичного проводу, що до Вашингтону і през. Вилсона ходили раз одні, то другі. Оті два наші табори, що тоді створились, були великим нашим нещастям. Отсе треба нам усім тепер добре памятати. Те саме не може й не сміє повторитись! Вірю, що наше громадянство до цього не допустить. Ми мусимо йти на оборону України одним фронтом. Тут не може бути місця на два чи більше таборів, бо в теперішній хвилині мусимо виступити всі як один, а не гуртками чи таборами.

Т. Рудий,
Ірвінгтон, Н. Дж.

Кінець байки.

— Татку, чому то кожна байка кінчиться шлюбом?

— Бачиш, синку, то тому, що разом зо шлюбом кінчиться байка.

ГЕНЕРАЛ ЛЕВ ПРХАЛА.

Сумно звісний українцям Лев Прхала, що зрадив українців на Закарпатті і втік до Польщі, де організує чеський леґіон. В Польщі називають його „чеський Пілсудський".

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ПАСЕЙК, Н. ДЖ.

Український День.

В неділю, 16. липня ц. р., відбувся в нашій громаді перший Український День. Той день відбувся заходом Ц. Комітету міста Пасейку, який репрезентує українські орґанізації і товариства. В сам день нашого свята сприяла нам гарна погода, тож і день удався досить добре під теперішні часи. Були ще й інші перешкоди, та всетаки день дописав під оглядом моральним і фінансовим. Програму Українського Дня відкрив і переводив предсідник комітету, о. Василь Дяків, парох укр. прав. громади в Пасейку.

Як бувший старшина Української Армії, виголосив зворушливу промову, яка дійсно відбивала характер нашого свята. Найбільшою красою нашого дня був виступ концертового хору Співацько-Драматичного кружка ім. Лисенка з укр. прав. громади під проводом диригента п. Василя Роздільського. Велике враження чужинців зробила поява хористів в українськім строю. А мельодія кільканацятьох українських пісень, відспіваних хором, дали велику насолоду зібраним слухачам, за що нагороджено їх численними оплесками. Поміж піснями предсідник відчитав привітну телеґраму на наше свято від комішенера міста Пасейку, п. Миколи Мартіні, котрий у той час був на вакаціях. Велику несподіванку для зібраних зробила поява українських танцюристів. Відтанцьований аркан, яким проводив п. Мирослав Микитин, просто чарував чужинців. А відтанцьоване п. М. Микитином сольо чумак дуже подобалось зібраним, що доказували довготревалі оплески. Вязанку українських пісень на мандоліні і піяні відограли дуже гарно панночки Сметани. Потім заступник предсідника комітету, п. Василь Микитин, мав коротку промову та подякував усім за участь і запросив до забави, а молодь пішла до танців, де приґравала їм гарно орхестра п. Івана Сломи з Нюарку, Н. Дж. Хоч не було так багато людей, як пристало на пасейську громаду, то всетаки були у веселому настрою і раділи, що вдалося заманіфестувати своє українське імя та дати матеріяльну поміч рідному краєві.

Загальний дохід $492.98;

Загальний розхід $264.46.

Чистий дохід $228.52. Цю суму розділено на загальних зборах комітету 19. серпня 1939 р. в цей спосіб: На збіґців Карпатської України $100, на Рідну Школу $20, на Музей Визвольної Боротьби в Празі $20, на інвалідів $20, на визвольну боротьбу $20 і на політичних вязнів $20, а в касі комітету осталося $28.52. Згадані суми вислано на народні цілі чеком через Обєднання. Цею дорогою комітет Укр. Дня складає щиру подяку всім добрим людям, хорові і його диригентові, танцюристам і тій маленькій дівчинці, котра так гарно і з такою охотою відтанцювала своє сольо. Також панночкам Сметанам і всьому українському громадянству за ласкаву участь і співпрацю для добра і слави українського народу. Також належиться подяка нашим жінкам за їх працю й обслугу при кухні.

Василь Юсипчук.

ҐЕЙЗЕРИ В ЯРМІ ЛЮДСЬКОЇ ТЕХНИКИ

Для туристів, що рік-річно вибираються на далеку північну Ісляндію, щоб налюбуватись її мальовничими скелями й ґейзерами, настане в найближчому майбутньому велике розчарування. Як повідомляють у часописах, ісляндські інжініри опрацювали великий плян використати природню силу ґейзерів до електрифікації Ісляндії. Як відомо, ґейзер, це вульканічне джерело, що в правильних відступах часу викидає на поверхню землі гарячу воду й пару.

Вже й тепер помислові ісляндці додумились до того, що з ґейзерів можна мати ще й іншу користь, ніж та, яку дає дохід від туристів. Струмки гарячої води й пари, що їх викидають ґейзери в повітря з точністю найкращого годинника, придалися знаменито для піднесення комфорту ісляндського населення. Ціла мережа проводів від ґейзерів до поодиноких домів у столиці краю Рейкіявік дає дешеве центральне огрівання. Показалось одначе, що вода з ґейзерів не є хемічно чиста, але багато в ній сіркових сполук; рури часто псувались і затикались. Систему центрального огрівання довелося зреформувати. Гарячу воду з ґейзерів скеровано до централі, де вона нагріває збірники з чистою водою, а щойно ця вода розходиться до поодиноких домів.

Тепер, услід за центральним огріванням, наступає електрифікація Ісляндії. Вже тепер електрифікаційні інвестиції на цьому віддаленому від центрів европейської культури острові можуть рівнятись найбільш електрифікованим околицям Злучених Держав. Згідно з новими плянами Ісляндія має стати найбільш зелектризованою країною на замлі. Будова велитенської електростації Рейкіявік, що її тепер розпочали, має забезпечити в електричний струм не тільки Рейкіявік, але й найбільш віддалені людські оселі.

Очевидно, електрифікація — це не тільки світло. В пляні ісляндських інжинірів є сполука навіть найбільш віддалених сіл електричною залізницею й телефонами, а також освітлення всіх доріг інтензивним електричним світлом. Ґейзери стали добродійством Ісляндії.

Але й ще одну, може навіть більшу користь із енерґії ґейзерів придумали автори пляну. Як відомо, Ісляндія — це країна скелиста й неврожайна. Шість семих частин острова непридатна для управи збіжжя. Неуправний ґрунт і холодне підсоння виховували тверду вдачу ісляндців і загартували їх у життєвій боротьбі.

Новий плян змінить цілковито спосіб життя ісляндців. Очевидно, ґейзерами підсоння не можна змінити, але гарячу температуру ґейзерів можна використати до центрального огрівання велитенських оранжерей. Міліони грошей, що йшли раніш на кошти привозу південних овочів, підуть тепер на будову цілих фарм південних овочів, що дозріватимуть під склом. Тропікальні овочеві гаї у центрально-огріваних оранжеріях — на тлі арктичного краєвиду, — ось таке має бути це восьме чудо овіту, що його хотять витворити в Ісляндії.

Ісляндці свідомі того, що уярмлення ґейзерів до порушування машин в електростації зменшить наплив туристів, яких манила сюди мальовнича краса ґейзерів. Та електрифікуючи свою країну й будуючи свої оранжерії, ісляндці сподіваються ще більшого напливу туристів, яких напевно зацікавить експеримент арктично-тропікальної ростні. Ісляндія мабуть не боїться війни, коли тепер, у такий гарячий час, усю свою увагу скермовує на свої гарячі ґейзери...

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. Місячні збори Тов. Український Клюб Поступовий, від. 70., відбудуться в вівторок, 12. вересня, в год. 7. ввечір, в гали У. Н. Дому, 181-183 Фліт Ст. Кожний член обовязаний прибути на збори й заплатити свої вкладки і за балеві тікети. Приведіть своїх кревних і знайомих, щоби їх вписати в члени Товариства і У. Н. Союзу. Вписуйте свої діти до У. Н. Союзу, бо то є найліпша асекурація для наших дітей, бо за 25 ц. місячної вкладки ваша дитина є забезпечена на $500 до 16 року життя, а відтак переходить до старших членів і має один рік вільний від оплати, а по трьох роках дістає дивіденду. Тов. Клюб Поступовий платить в разі слабости по $8 тижневої запомоги; і $100 посмертне по членів його спадкоємцям. — Пилип Дмитриха, предс.; Михайло Самоїл, кас.; Антін Онисик, фін. секр. Адреса секретаря: Anthony Onysyk, 117 Lake St., Jersey City, N. J. Phone: Journal Sq. 2-4298.

ВІТАМІНИ

Вітаміни — це модне слово, що його тепер часто можна почути в лікарських колах і серед господинь. Воно існує тільки від 1912—13 року. Називаються так особливі складові частини їжі.

Ще 30 років тому вчені думали, що цілком вистарчить, коли їжа буде складатися з білків, вуглеводнів (крохмаль, цукор), товщу й невеличкої скількости солей. Але життя показало інше. Що більші були успіхи цивілізації і люди відходили від найпростіших способів харчування, то більше ширилися хороби, завинені несправним віджившлюванням.

В старих часах з таких хоріб була відома тільки одна, а саме скорбут. Хоріли на неї особливо часто моряки при довгім плаванні (пароплави ще не існували). Траплялася вона також підчас воєн і в кріпостях при довгих облогах. Перший раз її познаки були описані в 13 віці, в часах хрестоносного походу в Єгипті. Було давно відомо, що коли люди місяцями дістають тільки сухі харчі, не мають свіжої городовини, чи овочів, то стають слабосильними, втомленими, блідими; їх ясна набрякають і легко кровоточать; під шкірою зявляються червоні плями. Коли таких хорих не лікувати, то вони все більше й більше слабіють і вмирають від виснаження. Також було відомо, що цих хорих можна вилікувати соком свіжих цитрин.

В кінці 19 й початку 20 віку ця хороба дуже поширилась по великих містах між штучно годованими немовлятами. Перший її розпізнав і описав анґлійський дитячий лікар Барлов. Від того часу ця дитяча форма скорбуту від його імени стала називатися Барловою хоробою. Було помічено багато випадків Барлової хороби між немовлятами, віджививлюваними стерилізованим молоком. (В великих містах тяжко дістати свіже молоко і тому, щоб воно не псувалось, його загрівали в особливих апаратах на 115—120 ступнів Цельзія. При такій температурі забиваються всі бактеріяльні заразки, молоко зовсім не скисає і не псується і його можна довго переховувати. Таке молоко називається стерилізованим). Зявилось підозріння, що поширення Барлової хороби завинило стерилізоване молоко. В часі світової війни ця хороба надзвичайно поширилася в Анґлії, особливо в Лондоні й інших великих містах. Через це в Лістеровім Інституті в Лондоні почали робити спеціяльні досліди, щоб вислідити її причини. Проводили ці досліди дві жінки — Гаріет Чік і Маргарет Гюм.

Вони робили досліди з молодими морщаками й молодими малпами. Дуже добре їх годували, тільки вся їжа, яку діставали ці звірята, була стерилізована при 115 ступнях Цельзія. За кілька тижнів у всіх звірят розвинулись ознаки скорбуту, і коли їх не лікували, то вони гинули. Ліки, що від них одужували ці звірята, були такі: сирове молоко, сік зо свіжих цитрин чи помаранч, чи в більшій скількости сік з винограду й помідорів, або свіжа зелена городовина. Коли ж до такої стерилізованої їжі з самого початку досліду додавали трошки соку з свіжих помаранч, то звірята зовсім не хоріли, а нормально росли й розвивались. Так було доказано, що Барлову хоробу дійсно викликує перегріте молоко й інша стерилізована їжа, а що в свіжім сировім молоці, свіжих овочах і городовині є щось, що охороняє від цієї хороби й лікує її, коли вона вже зявилася.

Також у кінці 19 століття в східній Індії поширилась хороба, що називається бері-бері. Ейкман у 1897 році помітив, що хоріє на неї те населення, яке вживає надто добре очищеного від верхньої оболонки рижу, так званого полірованого. (Риж на Сході це головна їжа). Йому вдалося штучно викликати цю хоробу в птахів, годуючи їх полірованим рижом; а потім вилікували ці хорі, спаралізовані птахи, даючи їм ціле рижове зерно, чи оболонку з нього. (Параліж є одна в ознак хороби бері-бері).

В 1912—1913 році Функ повторив спроби Ейкмана. При цім йому вдалося відкрити ту матерію в оболонці рижу, що лікує параліч і поліневріти, викликані споживанням виключно полірованого рижу (який є тільки серединою рижового зерна). Цю матерію Функ назвав вітаміною і вияснив її значіння при відживі. А саме — роля вітамінів та, що тільки в їх присутності людський чи тваринний орґанізм може як слід використати їжу й сприйняти від неї всі поживні складники. Без вітамінів, якаб розкішна їжа не була, користи вд неї не буде жадної.

Від того часу почалися студії над вітамінами. Робилось і робиться сила дослідів. Розвинулася ціла нова галузь науки, що принесла вже багато корисних наслідків. Тепер маємо можливість, спираючись на наукові дані, підобрати так харчеві продукти і приготувати так їжу, що можемо уникнути багатьох хоріб, з якими давніше люди не могли дати собі ради. Тепер вітаміни вважаються конечною складовою частиною їжі, потрібної для відживи, росту й нормальної праці тіла. Їх відсутність викликає характеристичні ознаки захоровань, що в тяжких випадках кінчаться смертю. Хороби, що їх спричиняє брак вітамінів, називаються „авітамінозами".

Особливо вітаміни потрібні в дитячому віці. На недостаток їх діти надто вражливі й дуже сильно це відчувають. Відомості про те, які знайдені вітаміни і в яких харчевих продуктах вони є, подаю зо статті д-ра Арманда Делілле, що була надрукована в грудні 1935 року в „Ди Джорнал оф Медисин". Він пише, що вітаміни це — складники, що їх орґанізм конче потребує але не може виробити сам із себе й дістає їх здебільшого в їжі ростинної, а почасті з їжі тваринного походження. Головні відомі дотепер вітаміни означають літерами А, В, С, Д, Е.

Вітаміна А розпускається в товщі. Вона має спеціяльну властивість побуджувати розвинення орґанізму. При недостатку її припиняється зріст і появляється очна хороба „ксерофтальмія". Вітаміна А знаходиться головним чином у товщі з печінки, устрицях, помідорах, шпінаті, моркві, капусті, помаранчах, воловім товщі, мізку, нирках, солодкім молоці, в товщі сира, в товщі мяса, в товщі риби, в каляфіорах, салаті, цитринах, разовім хлібі, в свіжім горосі, буряках, линті (сочевиці), бобах, мигдалах, горіхах, бананах. Є її дві відміни: 1) вітаміна А, що її дістали в чистім вигляді з товщу печінки риби трески (трану); 2) каротен, якого дуже багато в городовині — особливо в моркві. Гадають, що каротен є „превітаміна" і перетворюється в справжню вітаміну А тільки в орґанізмі людини чи тварини.

Вітаміна В розпускається в воді. Вона знаходиться в дріжджах, збіжжі, линті (сочевиці), яйцях, печінці, мізку, нирках, мясі, молоці, молочній сироватці, капусті, моркві, шпінаті, каляфіорах, цибулі, барaболях, разовім хлібі, сухих бобах, цитринах, помаранчах, помідорах, мигдалах, горіхах, фасолях, зелних бобах, у свіжім горосі, яблуках, грушках, буряках, винограді, бананах, салаті.

Є її кілька відмін. З них вітаміна В-1 є спеціяльно антиневрична. Брак її спричинює захорування нервів і хребетного мізку, та через це настають паралічі. Мізок, що вголові, цим захоруванням не підлягає. В чистім вигляді вітаміну В-1 дістали з дріжджів. Одна з відмін вітаміни В, що її також означають літерою Р (П), виличує хоробу пеляґру, яка трапляється як наслідок віджививлювання впродовж багатьох місяців тільки кукурудзою.

Вітаміна С учинкує проти хороби скорбуту. Знайшли її в цитринах, помаранчах, капусті, помідорах, зеленій перчиці, цибулі, салаті, свіжім горосі, шпінаті, каляфіорах, винограді, бананах, буряках, бараболях, яблуках, грушках, в соку сирового мяса, молочній сироватці, устрицях. Ця вітаміна розпускається в воді й дуже вражлива на високу температуру.

Вітаміна Д розпускається в товщі; діє проти дитячої хороби рахіту (кривухи). Вона знаходиться в товщі печінки риби трески (трані), в оселедцях, сардинках, лососях, в курячій печінці, в яєчних жовтках, в маслі (особливо в літі), в сметані, в незібранім молоці, в устрицях. Вітаміна Д має особливу властивість ставати чинною під впливом ультрафіялкового проміння. В 1916 р. в Ню Йорку дитячий лікар Альфред Гес перший спробував лікувати рахітичних дітей соняшними купелями. При цім мав дуже добрі наслідки. Від тої пори розповсюднилося скрізь уживання соняшних купелів для лікування й забезпеки проти рахіту. В північних краях, де мало сонця, а також в осени й зимі, коли сонце рідко світить, вживають замісць природнього проміння сонця штучного ультра-фіялкового світла кварцевої лямпи. Крім того Альфред Гес і інші дослідники знайшли, що ультра-фіялкове проміння сонця й кварцевої лямпи не тільки тоді діє проти рахіту, коли безпосередньо насвітлює дитяче тіло, але ще має особливу властивість при насвітлюванні харчевих продуктів, що мають в собі товщ, витворювати в них протирахітичну вітаміну Д. Так насвітлене ультра-фіялковим промінням незібране молоко має в собі дуже багато вітаміни Д і є добрий лік проти рахіту.

В 1925 році Альфредові Гесові й іншим дослідникам вдалося насвітлюванням ультрафіялковим промінням грибка, що буває на житі, дістати надзвичайно багатий у вітаміну Д препарат „Ерґостерол". Вплив його на хорих дітей дуже добрий і скорий: за кілька днів лікування помічається поліпшення, а за місяць може бути цілковите одужання. В малій скількости його дають і здоровим дітям, щоб охороняти їх від захорування. В деяких краях, де бракує соняшного світла, напр., у Прусії, держава роздає його дурно для новонароджених і малих дітей.

Отже тепер, коли ми знаємо лічничий вплив сонця, кварцевої лямпи, коли маємо такий лік, як „Ерґостерол", ми маємо тепер дякувати Альфредові Гесові чудові засоби проти кривухи. Ця хороба, від якої кожного року, аж до останніх кількох літ страждали міліони дітей, тепер може бути вилікувана й запобіжена.

Вітаміна Е розпускається в товщі. Брак її викликає неплідність, вживання запобігає їй. Дістали її з пшеничного зерна.

Хемічні формули вітамін — відомі. Тепер виробляють вітаміни в чистім вигляді. Спеціяльна комісія при Лідзі Націй випрацювала точні давки (дози), що їх треба вживати при лікуванні й запобіганні хоріб.

На останку дозволю собі сказати ось таке: лікувати хорих на хороби, спричинені браком вітамін, і вживати чистих препаратів вітамін — це справа лікарів; але значно більше завдання мають господині, а саме: так підібрати харчові продукти і так приготовляти їжу, щоб цих захоровань зовсім не було. — „Ж. Д.").

Д-р Н. Сінгалевич-Мазепа.

ФРАНЦУЗЬКІ ЖІНКИ ПРИ РОБОТІ.

Французькі жінки записуються ревно в Парижі до Корпусу Помічного Летництва.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

В неділю, 27. серпня, помер член від. 63. У. Н. Союзу в Форд Сіті, Па.,

СЕМЕН БАРНА.

Походив з Камянки, повіт Сянок. Прожив 66 літ.

До від. 63. і У. Н. Союзу вступив 21, вересня 1902 року. Це був один з перших піонірів від. 63. Небіжчик був тихої вдачі, був добрим Союзовцем і громадянином в місцевості.

Похорон відбувся 30. серпня. Похоронений на українськім цвинтарі в Форд Сіті, Па.

Полишив три сини Теодора, Михайла і Стефана і дві дочки Марію і Магдалину, як також кілька внуків.

Нехай прибрана земля буде Йому легкою!

Уряд від. 63.

БАЖАННЯ

Одно лиш у світі маю бажання
До тебе, люба подруго моя:
Щоб ти мені являлась у сні,
Хай я розкажу тобі болі свої.
Як болить серце, як я нудьгую
Без тебе, зоре ясна моя.
Нема потіхи, нема розради,
Мені тяженьке стало життя.
Являйсь мені часто у сні,
Щоби я міг налюбуватись,
Щоб любих слів, пречудних мрій
Ніколи, ніколи не забувати.

Антін Маланчук.

ТАРЗАН І СЛОНОЛЮДИ

(76)

В першій хвилині Ґонфаля і Вуд не пізнали Тарзана. Та коли він трохи висунувся зза Фороса, вони його пізнали і малощо на голос не викрикнули. Така велика радість їх охопила. Та Тарзан миттю підняв палець до уст і звелів їм у той спосіб мовчати. Тимчасом схудобілий король тупо вдивлявсь у вязнів.

Далі він заговорив: „То мої коханці ще тут? А чому так далеко від себе? Ось, дурню", промовив він до Вуда, „я навчу тебе, як залицятись до дівчини. Вона тепер належатиме до мене, вона моя, розумієш? Менофра — пекло забралоб її нечисту душу, нежива. Я зробив їй кінець ось тим. Бачиш кров? Це її кров".

Форос був трохи гордий за себе, що нарешті зробив кінець цій своїй чортівській жінці, перед якою він усе мав непоборний страх. Він почав далі продовжати: „А тепер, дурню, я тобі ще перед смертю покажу, як треба цілувати дівчину, а опісля і тобі зроблю кінець". Форос зробив крок до Ґонфалі, та тут його щось зупинило.

Тарзан схопив його ззаду своїми сталевими руками так, що йому випав меч. А далі, ще заки Форос угадав, що з ним діється, своїм товстим тілом він гепнув з цілої сили об землю. Це була робота Тарзана. Вуд і Ґонфаля з захопленням аж ахнули. Тарзан заговорив грізно до короля: „Мовчи, а то тобі кінець зроблю".

Американський двобій.

— Ви витягнули чорну кістку. Який рід смерти вибираєте?

— Старість...